

Lietuvoje vis dar retai naudojama „teise būti pamirštam“ (angl. The right to be forgotten). Taip vadinama užklausa organizacijoms, kad šios ištrintų apie žmogų turimus duomenis. Vienas iš būdų pasinaudoti šia teise yra kreiptis į internetinius paieškos variklius, kad būtų panaikinta viešai prieinama informacija. Kibernetinio saugumo kompanijos „Surfshark“ duomenimis, Lietuvos gyventojai patenka tarp tokias užklausas teikiančių rečiausiai – iš 34 Europos šalių rikiuojasi 23-oje vietoje.

„Teisė būti pamirštam“ galioja regionuose, kuriuose veikia Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (GDAR) – Europos Sąjungoje ir Europos ekonominėje erdvėje (EEA) – bei šalyse, turinčiose šio reglamento atitikmenis, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje ar Šveicarijoje. Ši teisė nurodo, kad žmonės gali kreiptis į bet kokią organizaciją ir pareikalauti, kad duomenys apie jį būtų ištrinti. Ypač dažnai kreipiamasi būtent į paieškos variklius, nes juose informacija labiausiai matoma ir lengviausiai pasiekama“, – aiškina Gabrielė Kaveckytė, „Surfshark“ teisininkė.

Ekspertės teigimu, tokie prašymai ir skaitmeninis privatumas yra viena fundamentaliųjų žmogaus teisių, nes užtikrina galimybę privatiems asmenims apie save pateikti tik tiek duomenų, kiek norisi, bei būti tikriems, kad prieinama bus tik neklaidinanti, realybę atitinkanti ir aktuali informacija.

Lietuviai teise naudojami bene rečiausiai

Kibernetinio saugumo kompanija „Surfshark“ šiemet tyrė 32 Europos šalis, nuo 2015 iki 2021 m. pateikusias tokias užklausas paieškos varikliams „Microsoft Bing“ ir „Google“. Tyrimo duomenimis, per šį laikotarpį iš viso pateikta virš milijono užklausų (1 066 274), iš kurių absoliuti dauguma – „Google“ (95,8 proc.).

Lietuvos gyventojai patenka tarp tokias užklausas teikiančių rečiausiai – iš 32 Europos šalių rikiuojasi 23-oje vietoje su 6 tūkst. užklausų per nurodytą laikotarpį.

„Greičiausiai, Lietuvos gyventojai su tokia galimybe nėra susipažinę, todėl ir šia teise naudojami rečiau. Be to, mūsų šalyje vis dar trūksta edukacijos kibernetinio saugumo ir privatumo klausimais, tad neretai žmonės nežino, kaip viešai prieinama informacija gali būti panaudota prieš juos pačius“, – aiškina G. Kaveckytė.

Tyrimo duomenimis, daugiausiai užklausų pateikė prancūzai (255,6 tūkst.), vokiečiai (176,1 tūkst.) ir britai (125,3 tūkst.), mažiausiai – Lichtenšteino gyventojai (120). Vertinant gyventojų skaičiui tenkantį užklausų kiekį pirmauja Estija – čia pateiktos 53 užklausos 10 tūkst. gyventojų, 2,5 karto daugiau nei vidutiniškai.

Kam naudojamas teise?

„Surfshark“ tyrimo duomenys rodo, kad vidutiniškai vienoje užklausoje „Google“ paieškos varikliui buvo prašoma iš sąrašo pašalinti keturis interneto puslapius (angl. web pages). Iš viso per milijoną užklausų buvo paprašyta panaikinti virš 4 milijonų interneto puslapių.

Maždaug pusę jų priskirti konkrečiai kategorijai sudėtinga. Tuo tarpu puslapių su profesine informacija (darbo adresais, kontaktais) buvo apie 17 proc., su asmenine informacija (namų adresais, kontaktine informacija, nuotraukomis ar vaizdo įrašais su asmens atvaizdu) – 6 proc., o su nusikalstama veikla – 1 iš 10 užklausų.

„Duomenys patvirtina tai, kad žmonės šia teise dažniausiai naudojami ne norėdami kažką nuslėpti, bet įgauti daugiau privatumo. Pavyzdžiui, siekdami ištrinti kontaktus, kad nesulauktų bereikalingų arba apgaulingų užklausų, arba panaikinti realybės neatitinkančią arba šiandien jau nebeaktualią informaciją“, – sako G. Kaveckytė.

Pasak „Google Transparency Report“ ataskaitos, Lietuvoje iš „Google“ paieškos sąrašo panaikinami tokių žiniasklaidos portalų kaip „Delfi.lt“, „15min.lt“, „tv3.lt“, „lrytas.lt“ bei socialinių tinklų „Facebook“ ar „YouTube“ įrašai.

Susirūpinti paskatino pandemija

Ekspertė pastebi, kad nuo 2015 m. užklausų po truputį mažėjo iki pat 2020 m., kai jų skaičius išaugo beveik 30 proc. – iki 161,3 tūkst. per metus. Lietuvoje tais metais užklausų taip pat padaugėjo 19 proc. lyginant su praėjusiais metais, kai Kipras ar Portugalija šiuo laikotarpiu pateikė beveik tris kartus daugiau prašymų.

„Viena tokio pakilimo priežasčių – pasaulį užklupusi koronaviruso pandemija. Kai gyvenimas persikėlė į virtualią erdvę, žmonės labiau susirūpino savo skaitmenine higiena ir privatumu. Tuo pat metu vis aktyviau taikomi BDAR reikalavimai bendrovėms taip pat skatina tokių užklausų kiekio augimą“, – aiškina G. Kaveckytė.

Kaip pateikti užklausą?

Norėdami panaikinti informaciją, randamą per „Google“ paieškos variklį, žmonės turėtų užpildyti [šią prašymo formą](#), o per „Microsoft Bing“ – [šią](#).

„Svarbu prisiminti, kad užklaustos užpildymas negarantuoja, kad informacija bus ištrinta. Prieš patenkindami užklausą, paieškos variklių atstovai įvertins, ar viešai pateikta informacija yra perteklinė, neteisinga ar atitinkanti kitus teisės į privatumą kriterijus“, –

aiškina G. Kaveckytė.

